

Міністерство освіти і науки України

**Ніжинський
державний університет
імені Миколи Гоголя**

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ
НАУКИ**

№ 6

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Головний редактор – к. пед. н., проф. Коваленко Є.

Редколегія рубрики “Педагогічні науки”:

д.пед.н., проф. Ростовський О.Я.; д.пед.н., проф. Пуховська Л.П.
д.пед.н., проф. Абашкіна Л.І.; д.пед.н., проф. Зайченко І.В.;
д.пед.н., проф. Бурда М.І.; к.пед.н., проф. Коваленко Є.І.;
к.пед.н., доц. Володченко Ж.М.; к.пед.н., проф. Яковець Н.І.

Редколегія рубрики “Психологічні науки”:

д.псих.н., проф. Максименко С.Д.; д.псих.н., проф. Чепелева І.В.
д.псих.н., проф. Швалб Ю.М.; д.псих.н., проф. Максимова Н.Ю.
д.псих.н., проф. Демиденко В.К.; к.псих.н., доц. Папуча М.В.;
к.псих.н., доц. Бойправ М.Д.; к.псих.н., доц. Щотка О.П.

Постановою ВАК України збірник включено до переліку наукових видань, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з педагогіки.

Рекомендовано до друку Вченою радою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Протокол №6 від 12.12.05 р.

Адреса видавництва: кім. 217, вул. Кропив'янського, 2,
м. Ніжин, Чернігівська обл.,
Україна, 16600.

Тел.: (04631) 2-22-37

E-mail: vidavn@ndpu.net

Комп'ютерний набір, верстка та макетування **Лисенко Л.**

Терекладач **Фурс Я.В.**

Літературний редактор **Лісовець О.М.**

Коректор **Конівненко А.М.**

Підписано до друку 18.04.2006
Гарнітура Computer Modern
Тираж 100 пр.

Формат А4
Офсетний друк
Замовлення № **61**

Папір офсетний
Ум. друк. арк 26,9

Свідоцтво про внесення до
Державного реєстру суб'єкта видавничої
ДК №2137 від 29.03.05 р.

Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, вул. Кропив'янської

© Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, 2005 р.

Климчук І.О. Деякі аспекти якості економічної освіти в ЗНЗ	89
Блакитна Т.І. Автоматизоване робоче місце керівника навчального закладу	93
Тельнова С.А. Управлінський супровід процесу профільного навчання старшої школи ...	98
Тверезовська Н.Т. Погляд на інформатизацію освіти через призму площин	100
Михайленко Т.В. Управління розвитком персоналу в освітній організації: ретроспектива розвитку та сучасні підходи	104
Артюх М.С. Розробка локальних освітніх програм як шлях розвитку регіональної системи освіти	107
Кивлюк О.П. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальній діяльності закладів освіти I ступеня	1
Карташова Л.А. Формування індивідуальної траєкторії навчання як одна з основних задач управління навчальною діяльністю студента	113
Рябуха М.І. Проблеми формування соціальної компетентності учнів багатопрофільного ліцею інтернатного типу	117
Вдовиченко Р.П. Зміст і структура управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів	121
Письменна М.Ф. Інформаційний супровід навчального процесу	124
Філіппова Л.Л. Інформатична компетентність викладача вищого навчального закладу	127
Губаш О.П., Лапінський В.В. Управління підвищенням професійного рівня учителів іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	130
Звоник В. Управління навчальним закладом в умовах реалізації освітніх інновацій	134
Деркач Г.І. Управління сучасною школою на засадах педагогічних інновацій	138
Бережний С.В., Аристова Л.С. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській та навчальній діяльності Першої української гімназії імені Миколи Аркаса м. Миколаєва	4
Удовиченко О.О. Діяльність методичної служби з підготовки керівних кадрів загальноосвітніх навчальних закладів до управління якістю освіти	144
Федоренко В.О. Інформаційно-комунікативні технології як засіб розвитку гімназії	147
Грушева А.А. Організаційні умови інформаційного забезпечення управління навчальним закладом	15
Петровський С.С. Ретроспективний аналіз використання методу проектів у контексті вивчення інформатики учнями 10–11 класів	154
Коваленко Є.І. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх учителів	157
Авраменко К.Б. Моніторинг внутрішкільного управління як механізм трансформації освітянської галузі	160
Острроверхова Н. Оцінка компетентності суб'єктів навчального процесу – стратегія управління якістю уроку	163
Пасечнікова Л.П. Моніторинг динаміки особистісного розвитку учнів	168
Петренко Л.М. Технологія підготовки педагогічного колективу до експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів	17
Шалар Л.В. Індивідуалізація навчально-виховного процесу як засіб самоактуалізації особистості	175
Лебідь І. Управління становленням національної початкової освіти в Україні (1917–1920 рр.)	178
Хоменко В.В. Підготовка керівників освітніх установ другого ступеня у Франції	184
Лисенко І.В. Розвиток вищої початкової освіти на Чернігівщині в контексті проведення освітніх реформ у кінці ХІХ – на початку ХХ століття	188

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИКИ УЧНЯМИ 10–11 КЛАСІВ

Петровський С.С.

У статті розкриваються ретроспективний аналіз використання методу проектів у контексті вивчення інформатики в профільних 10–11 класах ЗНЗ. У процесі дослідження розв'язане завдання аналізу теоретико-гносеологічних основ використання методу проектів у контексті вивчення інформатики учнями 10–11 класів.

За твердженням англійського філософа XVII століття Ф. Бекона, істина – дочка часу. Простежуючи джерела знань про людину, письменник Т. Манн використав яскравий образ занурення у глибокий колодязь минулого, у який чим нижче опускаєшся, тим більше переконуєшся, що першооснови роду людського, його цивілізації йдуть у бездонну далечинь століть.

Звертаючись до аналізу проектування як методу навчання, необхідно виходити з наступної ідеї: історія філософської й педагогічної думки, так чи інакше, розглядає проблему особистості в її онтогенезі. Сама ж історія педагогічних знань, що учені називають “Пролегоменами”, є в нашому випадку необхідним введенням в обґрунтування шуканої проблеми.

Проведений аналіз дозволяє простежити не тільки виникнення й розвиток методу проектів, але й гуманістичних і гносеологічних коренів виникнення й розвитку ідей особистісної педагогіки.

Елементи особистісно зорієнтованої проектної діяльності ми знаходимо в Сократа (469–399 р.г. до н.е.) — творця “концепції пошуку істини”. Сократ прагнув довести особливу значущість завдання “саморуку”, який дає можливість включити людину з точки зору самовдосконалення, й проголосив, що метою виховання є вивчення людиною самого себе й удосконалювання власної моральності. Поняття Сократа “самоорганізація особистості” стало “одним із ключових у особистісно зорієнтованій педагогіці” [1].

“Великий зодчий думки” Аристотель (384–322 р.г. до н.е.) прагнув повернути пізнання обличчям до життя й перетворити його на засіб розвитку особистості. Його відома книга “Аналітики” – вчення про метод пізнання (“Органон”) – наука логіки – зразок наукового аналізу й проектної діяльності [2]. Книга відкривається, наприклад, розділом “Предмет і мета твору. Визначення найважливіших понять”, серед яких Аристотель виділяє загальне поняття “судження” і послідовно розглядає (проекує) види й способи розвитку індивідуального мислення самої особистості як “будівельного матеріалу”.

Сконструйоване Аристотелем вчення про формування людини в реальних вчинках, на основі морального ставлення до іншої людини, має безпосереднє відношення до джерел особистісно орієнтованої освіти й виховання і є його “проектом”.

Ян Амос Коменський (1592–1670 р.) у цьому ряді займає особливе місце як геніальний представник проектування освіти й виховання особистості. Сім томів його праці “Загальна рада про виправлення справ людських” засновані на принципово новій філософії – “Пансофії” та новій педагогіці – “Панпедії”. У “Пансофії” виділяються основні положення теорії формування особистості; в “Панпедії” – Коменський створив проект загальної освіти й виховання, “завдяки самоосвіті й участі в поліпшенні справ людських”. Кінцевим результатом усіх впливів, що виховують, вважав Коменський, повинно бути формування всіх людей, відповідно до їх призначення, на такому рівні, щоб це приводило до “всебічного й гармонійного розвитку особистості, завдяки засвоєнню універсального пансофічного знання”, тобто завдяки освіті.

Жан-Жак Руссо (1712–1778 р.) у своєму доробку “Еміль, або Про виховання” спроектував дитячу педагогіку й підкреслив необхідність тонких спостережень педагога за поведінкою дитини, виявлення численних парадоксів, що відображають його ставлення виховної практики й тільки на цій основі можна формувати особистість.

“Насамперед, ви повинні розуміти, – звертається він до педагога, – що лише в деяких випадках ваше завдання вказувати, що дитина повинна вивчати: це його справа – бажати, знаходити, ваша справа – зробити навчання доступним для нього, мистецьки зародити в ньому це бажання й дати йому засіб задовольняти його” [3].

І знову ми бачимо “проект”, що об’єднав діяльність учня з його потребами й природними життєвими ситуаціями.

Іммануїл Кант (1724–1804 р.) у своїх роботах: “Критика чистого розуму” спроектував науку – етику; в “Критиці практичного розуму” – естетику; в “Критиці здатності судження” – доцільність мети як

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИКИ УЧНЯМИ 10–11 КЛАСІВ

Петровський С.С.

У статті розкриваються ретроспективний аналіз використання методу проектів у контексті вивчення інформатики в профільних 10–11 класах ЗНЗ. У процесі дослідження розв'язане завдання аналізу теоретико-гносеологічних основ використання методу проектів у контексті вивчення інформатики учнями 10–11 класів.

За твердженням англійського філософа XVII століття Ф. Бекона, істина – дочка часу. Простежуючи джерела знань про людину, письменник Т. Манн використав яскравий образ занурення у глибокий колодязь минулого, у який чим нижче опускаєшся, тим більше переконуєшся, що першооснови роду людського, його цивілізації йдуть у бездонну далечину століть.

Звертаючись до аналізу проектування як методу навчання, необхідно виходити з наступної ідеї: історія філософської й педагогічної думки, так чи інакше, розглядає проблему особистості в її онтогенезі. Сама ж історія педагогічних знань, що учені називають “Пролегоменами”, є в нашому випадку необхідним введенням в обґрунтування шуканої проблеми.

Проведений аналіз дозволяє простежити не тільки виникнення й розвиток методу проектів, але й гуманістичних і гносеологічних коренів виникнення й розвитку ідей особистісної педагогіки.

Елементи особистісно зорієнтованої проектної діяльності ми знаходимо в Сократа (469–399 р.г. до н.е.) — творця “концепції пошуку істини”. Сократ прагнув довести особливу значущість завдання “саморуку”, який дає можливість включити людину з точки зору самовдосконалення, й проголосив, що метою виховання є вивчення людиною самого себе й удосконалювання власної моральності. Поняття Сократа “самоорганізація особистості” стало “одним із ключових у особистісно зорієнтованій педагогіці” [1].

“Великий зодчий думки” Аристотель (384–322 р.г. до н.е.) прагнув повернути пізнання обличчям до життя й перетворити його на засіб розвитку особистості. Його відома книга “Аналітики” – вчення про метод пізнання (“Органон”) – наука логіки – зразок наукового аналізу й проектної діяльності [2]. Книга відкривається, наприклад, розділом “Предмет і мета твору. Визначення найважливіших понять”, серед яких Аристотель виділяє загальне поняття “судження” і послідовно розглядає (проекує) види й способи розвитку індивідуального мислення самої особистості як “будівельного матеріалу”.

Сконструйоване Аристотелем вчення про формування людини в реальних вчинках, на основі морального ставлення до іншої людини, має безпосереднє відношення до джерел особистісно орієнтованої освіти й виховання і є його “проектом”.

Ян Амос Коменський (1592–1670 р.) у цьому ряді займає особливе місце як геніальний представник проектування освіти й виховання особистості. Сім томів його праці “Загальна рада про виправлення справ людських” засновані на принципово новій філософії – “Пансофії” та новій педагогіці – “Панпедії”. У “Пансофії” виділяються основні положення теорії формування особистості; в “Панпедії” – Коменський створив проект загальної освіти й виховання, “завдяки самоосвіті й участі в поліпшенні справ людських”. Кінцевим результатом усіх впливів, що виховують, вважав Коменський, повинно бути формування всіх людей, відповідно до їх призначення, на такому рівні, щоб це приводило до “всебічного й гармонійного розвитку особистості, завдяки засвоєнню універсального пансофічного знання”, тобто завдяки освіті.

Жан-Жак Руссо (1712–1778 р.) у своєму доробку “Еміль, або Про виховання” спроекував дитячу педагогіку й підкреслив необхідність тонких спостережень педагога за поведінкою дитини, виявлення численних парадоксів, що відображають його ставлення виховної практики й тільки на цій основі можна формувати особистість.

“Насамперед, ви повинні розуміти, – звертається він до педагога, – що лише в деяких випадках ваше завдання вказувати, що дитина повинна вивчати: це його справа – бажати, знаходити, ваша справа – зробити навчання доступним для нього, мистецьки зародити в ньому це бажання й дати йому засіб задовольняти його” [3].

І знову ми бачимо “проект”, що об’єднує діяльність учня з його потребами й природними життєвими ситуаціями.

Іммануїл Кант (1724–1804 р.) у своїх роботах: “Критика чистого розуму” спроекував науку – етику; в “Критиці практичного розуму” – естетику; в “Критиці здатності судження” – доцільність мети як

елемента творчості, природовідповідності мислення індивіда.

"Розум диктує природі закони, а сама природа – це є суб'єктивна конструкція розуму. Єдність природи створюється не її матеріальністю, а суб'єктом, що пізнає (образом "Я"). Всі спроби розуму вийти за межі цього досвіду неминуче ведуть до нерозв'язаних протиріч: "Те, що в уявленні людини присутнє "Я", нескінченно піднімає її над всіма іншими живими істотами на Землі" [4].

Генріх Песталоцці (1746–1827 р.г.) у роботі "Як Гертруда вчить своїх дітей" називав діяльність учителя "мистецтвом допомоги природі в гармонії з розвитком сил дитини". Мета освіти – розвиток моральності й розуму в дітей, тому варто активізувати й розвивати їх самостійне мислення. При цьому вміння керувати сприйняттям служить основою, на якій "як на фундаменті повинно бути побудовано ряд засобів, що ведуть до зрозумілих понять, а з їхньою допомогою до визначень". Задачі виховання, – за визначенням І.Г.Песталоцці, – полягають у тім, щоб людина сама піднялась до внутрішньої гідності своєї природи (Песталоцці І.Г, с. 82).

Фрідріх Вільгельм Адольф Дістерверг (1790–1866) вважав, що вчитель повинен піклуватися "не про невпинне пристосування до майбутніх суто життєвих потреб" вихованця, а створювати "такий спосіб навчання, за яким учневі не дається нічого, що не мало б значення для просвітління голови, виникнення добрих почуттів, зміцнення сили волі. Все, чому він навчається, повинно мати безпосереднє відношення або до людського розуму, або до людського життя".

А. Дістерверг указав на необхідність залучення учня до планування свого навчання, підкреслюється роль учителя з корегування цього процесу:

"Змусь учня працювати, привчи його до того, щоб для нього не було нічого іншого, крім власних сил що-небудь засвоїти. Тільки учень проходить за кілька років дорогу, на яку людство витратило тисячоріччя. Однак його варто вести до мети не із зав'язаними очима, а видіючим: він повинен сприймати істину не як готовий результат, а повинен відкрити її. Учитель повинен керувати цією експедицією. Саме вчитель або книга повинні направляти юнацький розум на самостійне набуття знань".

Вершиною й синтезом проектної діяльності, а також серйозним стимулом для подальшого розвитку педагогічної теорії є праці Гегеля.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770–1831 р.) у роботі "Феноменологія Духа" звертається до проблем тотожності суб'єкта й об'єкта, мислення й буття на основі обґрунтування зв'язку індивідуального й "абсолютного Я". Першим кроком на шляху подолання протилежності суб'єкта й об'єкта, на

думку Гегеля, є рух індивідуальної свідомості до ототожнення із загальнолюдською свідомістю або духовним світом усього людства. Це можливо лише шляхом поступального розвитку свідомості, у ході якого воно проходить всі ті етапи, які людство проходило протягом усієї історії: "духовною істотою" людина здатна стати, формуючи самого себе сам, "з самого себе". Саме виховання є "заперечення минулого, до цього існуючого стану душі й інтелекту, перехід до більше високого рівня, але із частковим утриманням попереднього" [5].

Джон Дьюї (1859–1952 р.) – представник одного з напрямків сучасного прагматизму – "інструменталізму", стверджував, що будь-яка теорія або ідея, корисна особистості (індивідові), повинна розглядатися як "інструмент дії". Вивчаючи природу дитини, він класифікував психофізіологічні особливості дітей шкільного віку, виділивши серед них ті, які, на його думку, необхідно використати в освітньому процесі: 1) соціальний інстинкт, що виявляється в розмовах, в особистих відносинах, у спілкуванні; 2) інстинкт дії, що знаходить своє вираження в іграх, у русі, а потім шукає вихід у наданні матеріалу відчутної форми й міцної сутності; 3) вроджений потяг до мистецтва й творчості.

Центральне поняття в Дьюї – "досвід", що охоплює організм і середовище, свідомість людини й природи, утворюючи нерозривну єдність суб'єкта й об'єкта. Досвід складається із серії проблемних ситуацій, які людина прагне перетворити на певні або вирішені проблеми процесу дослідження.

Висунуті Д. Дьюї й У.Х.Килпатриком ідеї вперше повноцінно реалізовані в методі проектів.

Екскурс в історію проектування освіти, спрямованого на використання елементів проектної методики й створення системи, що сприяє розвитку особистості, може бути продовжений нескінченим перерахуванням прикладів і персоналій.

У 90-ті роки ХХ сторіччя знову з'являється інтерес до методу проектів, але виникає проблема перекладу його в особистісно орієнтований контекст.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що проектна діяльність виконує такі функції:

- пізнавальну – конструювання змісту навчальної діяльності й процесу її реалізації; виявлення тенденцій розвитку освітньої системи, проникнення в майбутнє;
- керуючу – орієнтація на мету, планування, контроль успішності просування до мети;
- розвиваючу – прогнозування процесів: а) становлення соціально значущих якостей особистості й підтримка її індивідуальності; б) якісної зміни суб'єктів й об'єктів; в) появи нових форм буття, інновацій і нововведень, перетворення їх зовнішніх і внутрішніх зв'язків.

Література

1. Кульневич СВ. Педагогика личности от концепций до технологий. – Ростов-на-Дону.: Творческий центр "Учитель", 2001.
2. Анцыферова Л.И. Психология повседневности: Жизненный мир личности и "техники" её бытия // Психол. журнал. – 1993. – Т. 14; № 2. – С. 3–16.
3. Ронзин В.М. Философия и методология: Традиция и современность // Вопросы философии. – 1996. – №11.